

PONIEŚĆ (81) *vb pf*

o jasne; w *inf e* pochylone; w formach *fut, praet i con* ponies-, ponios-; poniosł z tekstów nie oznaczających ó.

inf ponieść (1). ◇ *fut 1 sg* poniosę (5). ◇ *2 sg* poniesiesz (11). ◇ *3 sg* poniesie (26). ◇ *1 pl* poniesiem (7), poniesi(e)my (1) *Diar*; ~ -em (2), -(e)m (5). ◇ *2 pl* poniesiecie (3). ◇ *3 pl* poniosą (23). ◇ *praet 3 sg m* poniosł (1). *f* poniosła (1). ◇ *3 pl m pers* ponieśli (1). ◇ *con 1 sg m* poniosłbych (1).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. Spowodować przemieszczenie się czegoś, trzymając to przy (na) sobie lub na zwierzęciu; *ferre PolAnt, Modrz; portare PolAnt, Vulg; tollere PolAnt* [w tym: kogo, co (39)] (42) : Iże fie nie pośliźniesz/ ábo cie poniołę/ Áż wiátr lepiey ofułyzy ná trawie tę rołę. *RejWiz 22v; BudBib Ruth 2/18; [Páchołat máłych co drzewá poniołą/ áby ná konie nie fadzáli. TarnConsil 20]*.

ponieść na kim, na czym (3): W ziemi vtrapienia y vciśnienia gdzie ieft lew y lwicá/ bázyliífzek [!] y Smok lataíący/ poniołą bogáctwá fwe ná grzbieciech ofłow fwoich *BibRadz Is 30/6; BudBib Is 49/22. Cf* »ponieść na sobie«.

ponieść przed kim, przed czym (2): Przytym siedm kápłanow poniołą siedm thráb rogowych przed Skrzynią *BibRadz Ios 6/4*; zawiązał dwa tálanty srebro we dwa wory/ y dwie odmienne ízácię [!]/ j włożył ná dwa páchołki fwe/ że poniefli przed nim. *BudBib 4.Reg 5/23.*

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A gdy z wami idę w drogę/ Poniołę też wždy co mogę. *BierEz A4v.*

Przysłowie: Wiedz też y złodziey iż wilk nośi á potym go też poniołą *RejZwierc 134.*

Zwroty: »do grobu ponieść« (1): Ale viryż cocz przyniołą Gdy czie do grobu poniołfá. *RejKup i2.*

»ponieść na sobie, samemu« [*szyk zmienny*] (1:1): ZAtym krzyż wielki ij wielmi ciężki nagotowali/ na piętnáctie ítop długi/ ij włożywłfy go nán [*na Jezusa*]/ íamému go ponieítz kázali. *OpecŻyw 135v, [79]v.*

Przen (14) : Ták mowi Pan Iehowá/ oto wzniołę ná národy rękę moię á do (rozmaítých ludzi) podniołę chorągiew moię/ á przyniołą íyny twoie ná łonie/ á corki twoie ná plecach poniołą ie [*et fliae tuae super humerum portabuntur*]. *BudBib Is 49/22*; Tá cię íáłká iego gdy z fercá dobry á Chrześciáńki żywot záczniesz/ poniešie *SkarŻyw 4.*

ponieść przed co (1): Ták tedy naprzod mowicie ftoiąc/ kiedy Opáćichę álbo Kxinią fwięćicie. [...] Wezmi płatek álbo zawoy Święty/ ktory poniefiész bes zmázy/ przed ítolec wietzny *KrowObr 147v.*

Fraza: peryfr. »poki miesiąc i słońce poniosą lata [= będą odmierzać czas, tj. do końca świata]« (1): Y będzie iego [*Boga*] imię ná ziemi Miedzy narody ítráłzné wízytkiem: Ták długo/ poki/ ítraż czuyna świátá/ Mieśiác/ y fłońce poniołą látá [*Et permanebit cum sole et ante lunam, in generatione et generationem Vulg Ps 71/5*]. *KochPs 105.*

Zwroty: »ponieść grzech swój« = *odnieść karę* (1): Człowiek ktoryby íáiał Bogu fwoiemu/ poniefie grzech íwoy [*portabit peccatum suum*] *Leop Lev 24/15.*

»ponieść obraz« = *być odwzorowaniem* (1): A íáko nośilífmy obraz ziemkfie⁸⁰ [człowieka]/ ponieśiem obráz y niebiekfie⁸⁰ [*Et sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis*]. *BudNT 1.Cor 15/49.*

»ponieść z sobą« (1): Tełkność też owá/ którą miewa człowiek z odiechánia od miłej od łwej/ nigdy nań nie przypádnie/ ábowiem miłą łwą/ to iest piękność onę w łercu iáko drogi łtarb [!] zámknioną/ włzędzie gdzie łie obroci/ poniełie s łobą *GórnDworz Mm4v*.

»[z kim] urząd ponieść [= *sprawować*]« (1): Ktorzy ná káždy czas będą lud łędzić/ á włzelką rzecz trudną do łiebie odnołic będą/ ále ty drobnieyłze rozłdzą łámi/ á łákci pracey włzą/ gdy z łobą ten wżąd poniołá [*et ad alleviandum te et ferent tecum*]. *BibRadz Ex 18/22*.

a) Połwięcić coś na jakiś cel (2) : A ia przy łoku łwoim łarłć łrwie łey poniołę/ Słżąc oyczyźnie łoiey *CzahTr G*; [Niechay jedno kto kiedy z łobą zadrze, [...] łaskawy łój szwagrze. Jako przy łobie łardłá poniesiemy, A przed wıyłkimi na czołó staniemy. *Ołwin(?)Erot 149*].

ponieść na co (1): Naydzieł tu Wálzá K.M. łzym łie włiefzyć będzieł łogłá/ [...] włym ołieroceniu á łoiazni niełefpieczeńłwá/ włkorey Krol Ie⁸⁰ M. łáłżonek W.K.M. zołławil/ gdy zdrowie łwoie ná łrzebę rzeczypołpolitey/ y ná obronę łoddánych łwoich w łoienney wpráwie łoniołł *SkarŻyw A2v*.

b) Wyznáczyć, wskázáć [w łym: łogo, ło (3)] (4) :

ponieść łomu (1): Mám zá ło że łá málá rzecz łozyłek przyniesie: Łyłtelnikowi łor do wıelkich łilm łoniełie. *KlonKr Av*.

Przysłowie: Záołtrż łie/ Idź ná łráwá łodźże ná łewá łtronę/ gdzie łie łolwiek oczy łoniołá [*quocumque faciei tuae est appetitus*]. *Leop Ez 21/16*; Ałe ł quovis gentium, Niechay idzie w ymię łoże gdzie ło oczy łoniołá/ gdzie iedno łce. *Mácz 344d, 344b*.

a. Przyjść z łymś do łogoś, łbdarowác, ofiarowác; offerre Vulg [co] (12) : Powiedá o Zydźiech iż oni idąc do Egiptu o łomoc łrołic łoniołá dány wıelkie *BibRadz I 366a marg; RejPos 178v*; Krolowie/ łtorzy łorzem władáia/ Y wylpom łorłkim łráwá dáváia/ Dány łoniołá *KochPs 105*.

ponieść do łogo, do łzego (2): *LubPs Q4*; A łák gdy łoniełieł dar łwoy do ołłarzá/ á włymbyć łrzyłło ná łánię że łwoy łrát łá nieco łrełiwko łobie: zołławze on dar łwoy łám przed ołłarzem/ á wroć łie y łreiednáy łobie łierwey łrátá łwego *Leop Matth 5/23*.

ponieść łomu (3): łrole Aráłłcy łánu łák łławnemu/ łonyołá w łominki ku wıełłłey łłci łemu. *LubPs Q4, P3v, Q4v marg*.

ponieść gdzie (3): łrzyłmyeł od łas ły ofiáry łóć łonyełiem wđzięcznie Ná ołłarż łwoy łwaląc łie iuż łáná łwego wıełłnie. *LubPs N4v, aa2*; łrze łwé ołłarze łoniełiem łpiewáiąc: łowinné dány/ ło wınná łzełł dáiać *ZawJeft 19*.

W łarakterystycznych łółczeniach: ponieść dar (5), ofiarę (2), upominek (2); ponieść do ołłarza, ná ołłarż, łrze ołłarze, w łom; ponieść wđzięcznie.

Przen (1) :

Zwrot: »przed łogi [łzye] ponieść« (1): ły z łaski łiełego łoga á KM łászego łP z łiłóci z wıelką łwá łhucią á dobrá wólá ku łobremu Rzełzypołpolitej i WKM łeż ku łrzełbie włáłnie ło z náwıełłzej łółżności łászej łędzie, łred łogi WKM łana łwego łoniesiemy. *Diar 76*.

b. O łilách łrzyłody (4) : Gdy będzieł wólác/ nieł wylbáwiał łię zgráie łwoie/ łełż włzyłłkie one łoniełie wıáłł łochwyci łrozność *BudBib Is 57/13*.

ponieść czym *dokąd* (1): Tąmże zaś od tąd ponieście cię wodą Przełstronym wártem aż do Wyłzegrodá *KlonFlis* F4v.

Zwrot: »lecieć gdzie wiatr ponieście« (1): Przypádkowi żadnemu vnośić fie nie dáy/ [...] á bądź práwie człowiekiem á nie owym motylem co leci gdzie go wiatr ponieście. *RejZwierc* 146v.

W przen (1) : Idź rowno z wodą/ lámá cię ná grzbiecie Ponieście Wiłá *KlonFlis* E3.

c. *Pogrzebać* (1) : Pátrż co mi fmiereć vczyniła/ Y ná cięć kołę ośtrzyła. Nie dziwuy fie miły brácie/ Iż tu leżę w tey komnácie/ Snádnie oná páni s kołą/ Spráwi że cie też poniołá. *RejZwierc* [238].

d. *W antropomorfizowanym opisie gry w szachy* (1) : Káplán z Rycerzem/ á obádwá biali/ Iedno przez ieden plác od fiebie Itali. Vyrzał drab czarny/ y nátarł ná obu/ Pewnie iednego poniołá do grobu. *KochSz* B2v.

2. *Znieść coś, wytrzymać; portare PolAnt, Vulg; ferre Modrz* (26) : Abowiem podálem tobie látá nieprawości ich/ według liczby trzechset y dziewięćdziesięć dni/ á ponieściez nieprawość domu Izráelfkie⁸⁰ *BibRadz Ez* 4/5, *Ez* 4/4, 6, 18 *arg*; Zás synowie wáłzy będą páłterzmi wpułtyni czterdzieści lat/ y poniołá zbłáznienie wáłze áłz zniłzczeią trupy wáłze w pułtyni. *BudBib Num* 14/33; A ty leż ná bok twoy lewy/ á wlož nieprawość domu Izráelowego nań/ wedle liczby dniow/ ile ich leżeć będziez ná niem/ (że) ponieściez nieprawości iych. *BudBib Ez* 4/4, *Num* 18/1, *Ez* 4/5, 6, 18/19, 20 [2 r.]; ále włzytko ná Bogá y Chriřtufá włóżywłzy fkromnie y ćierpliwie poniołę. *CzechRozm* 251v, 149; *ModrzBaz* 88.

W charakterystycznych połączeniach: *ponieść* nieprawość (9), *wyrok, zbłáznienie, złość* (3); *ponieść* przed sąd boży; *ponieść* ćierpliwie, *skromnie* (2).

Zwroty: »brzemie (a. brzemiaczko) (swe) ponieść« = *onus portare Vulg* [szyk zmienny] [*w tym: przed co* (1)] (8): ponieściecie cięłkie y ftráłliwe brzemioná przed Sąd Boży *KrowObr* 149; Bo nie powinien nigdy ćirpieć fyn zá oycá/ á ociec zá fyná: ábowiem káždy ponieście brzemie fwoie. *RejPos* 51; *WujJud* 209; káždy brzemiaczko fwe ponieście/ y káždy da zá fie liczbę Bogu *CzechEp* 26, 62, 99; *WujNT Gal* 6/5, Xxxxx3v.

»krzyż swoj ponieść« (2): Iefli kto chce przyść zá mną niech záprzy łam łiebie/ á niech krzyż fwoy ponieście [*Et tollat crucem suam Vulg Mar* 8/34]/ á mnie náśláduie. *WujJud* 143v; *SkarKaz* 122a.

»ponieść na sobie« (1): Dobrze mężowi gdy nieście iárzmo w młodości fwoiey. Siędzie łam/ á milczeć będzie/ bo ponieście ná łobie [*quia portavit super se*]. *BudBib Thren* 3/28.

3. *Przekazać* (1) :

Zwrot: »ponieść poselstwo [komu od kogo]« (1): Prothkyem gdy przyedyełł na dwor Cefzarza Thvreczłkiego bandzyełł zandal słyżzenya kv powiedzenyv poźelłthwa y rofkazanya náłłego, kthore od náłł Cefzarzowoy yego miłóćzi ponyełzyesz *LibLeg* 7/31.

4. *Mieć na sobie, być ozdobionym; w przen [co na czym]* (1) : Pořtáwię páłmę złotą w twym kościele/ Która ten napis ponieście ná czele *KochFr* 76.

5. *Doznać, otrzymać; portare PolAnt [co]* (6) : A ták nie ponieściecie zá to karánia prze grzech/ gdy co náwybornieyłze rzeczy z nich [*dochodów swych*] oddáwác będziecie *BibRadz Num* 18/32; Y poniołá karanie zá złości fwoie *BibRadz Ez* 14/10; *WysKaz* 37; Máiełtat zaś Páńłki pokaże fie w dołtátku y bogáćtwách y łwietności/ ktora fie ná oney iego czeladce pokaże: ktorzy też poniołá

korony y vpominki wieczne á nieobięte/ ktore fię dobrym fługom iego rozdáwác máiá. *SkarKaz* 6a, 312b.

W charakterystycznych połączeniach: ponieść karanie (2), korony i upominki wieczne, sąd (Boży) (2), szkodę.

*Zwrot: »ponieść na sobie« (1): Przefto kto fię fprzećiwi mocy/ poftánowieniu fię Bożemu fprzećiwi/ a ktorzy fię fprzećiwiáią/ Sąd Boży ná sobie poniofá. *KrowObr* B3.*

6. Uczynić to, co jest określone rzeczownikiem [co] (5) : Zá co my tobie/ O Boże náfz wiecznie/ Wdzięczni fye ftáwiem: poko duch fpółecznie Z ciáłem fpoiony będzie: Myć dziękuiąc Chwałę ponieściem: ofiarę gotuiąc. *ZawJeft* 19.

*W porównaniu (1): ktore^{go} [Jezusa Chrystusa] gdy ná wzor tego Symeoná/ [...] zá wodzá wezmim: á dobre vczynki fpRAWIEDLIWOŚCI w wierze czynione/ ná rámionach iáko fnopki ze żniwá/ ponieściem: tedy niezábłádzim *SkarŻyw* 115.*

*Zwroty: »ponieść pamięć [czego]« = zapamiętać (1): A niech nigdy v ciebie nie będę prawdziwy/ Ieśli ná brodzie tákiéy nie wypráwię fztuki/ Ze ná wieki ponieście pamięć moiéy ruki. *KochBr* 153.*

*»uczynki dobre ponieść« [w tym: na czym „stąd”] = żyć dobrze [szyk zmienny] (2): Nikt nam ná on czas [sądu Bożego] niepomozé [!]/ iedno żywot S./ a vczynki dobre/ ktore ztąd ponieściem. *SkarŻyw* 121, 115.*

*»ponieść w umyśle obrażę« = obrazić się (1): Otosz kiedy wm te wszytkie rzeczy zrachuiesz wiec y czas iaki był, pewienem iá zewm nieponiesiefz wumysle swym takiey obrazy przeciwko Panu Gniezninskiemu, iako caeteri *ActReg* 109.*

7. [Znieść wiele (o jajach):

*Zwrot: »jajca ponieść«: Iefzcze y od tego [kokoszy] iáyca wielkie poniofá. Nátlucz fkorup [...] *SienHerb* 610a.]*

Synonimy: 1.a. dać, obdarować, ofiarować; 5. doświadczyć, doznać.

Formacje współrdzenne cf 1. NIEŚĆ.

*Cf **PONIESIONY***